

**Univerzita Karlova
Filosofická fakulta
Ústav dějin umění**

Proseminární práce

Kostel svaté Markéty ve Zvoli

**Dominika Švamberová
1. ročník studijního programu Dějiny umění
ak. rok 2009/2010**

Anotace:

Práce je věnována neogotickému kostelu svaté Markéty ve Zvoli. Od architekta Josefa Mockera z let 1892-1894.

Obsah:

Anotace

1. Úvod

Kostel sv. Markéty jako dominanta obce Zvole.... 4

2. Náhled do historie obce Zvole..... 5

3. Předešlý kostelík sv. Markéty a počátky

kostela nového..... 7

4. Nynější kostel sv. Markéty od počátku výstavby

přes konsekraci, až po současnost..... 8

5. Josef Mocker-architekt sv. Markéty..... 10

6. Závěr 16

7. Resumé..... 17

8. Seznam použité literatury, pramenů, zdrojů

a fotografií..... 18

9. Obrazová příloha..... 20

1. Úvod

Kostel sv. Markéty jako dominanta obce Zvole

Kostel sv. Markéty je daleko viditelnou dominantou obce Zvole. Nachází se na ostrohu nad řekou Vltavou, nad Vodním dílem Vrané. Zvole je na území Přírodního parku Střed Čech, východně od obce Vrané nad Vltavou a severozápadně od Jílového u Prahy.

Kostel je postaven místo staršího gotického kostela, barokně přestavěného a zbořeného roku 1882. Nový kostel byl 20. září v roce 1894 slavnostně konsekrován a otevřen. Je pseudogotický a byl postaven podle návrhu Josefa Mockera.

„Kostel sv. Markéty je situován v jádru obce na návsi, při komunikaci Vrané nad Vltavou – Zvole. [1] Kostel je vystavěn z neomítnutých pálených cihel v kombinaci s kamenným soklem a architektonickými prvky. Orientované stavbě s lodí obdélníkového půdorysu, polygonálně uzavřeným presbytářem a sakristií na SV straně dominuje v ose. V průčelí úzká hranolová věž. Jednotlivá průčelí člení neomítnutý kamenný sokl, průběžná podokenní římsa a korunní římsa s výžlabkem. Mezi okenními otvory sklenutými hrotitým obloukem vystupují opěrné pilíře. Východní průčelí lodi vrcholí ozdobným trojúhelným štítem s vpadlými poli a kamenným nástavcem. Hlavní vstup s portálem zakončeným obloukem je v mírně předstupující předsíni jižního průčelí, přístupné po kamenném schodišti.[2] Do věže je vstup z čelní západní strany portálem zakončeným hrotitým obloukem a se supraportou s reliéfním ozdobným křížem, růžicemi a rytou datací 1894.[3] Střechy jednotlivých částí kostela (sedlovou střechu lodi, jehlancovou střechu věže) kryje plechová krytina.“¹ Dřívější prejzová střecha kostela byla vyměněna v 70. letech 20. stol. „Ve vrcholu střechy věže, presbytáře a sakristie je osazen latinský kříž s makovicí.“² Stavba je památkově chráněna.

¹ Evidenční list nemovité památky, Národního památkového ústavu

² Viz. poznámka 1.

2. Náhled do historie obce Zvole

„Zakládací listina Zvole se nedochovala, ale historické prameny dokládají, že byla založena Divišem z Všechrom, v letech 1260 - 1272 nejvyšším truksasem (středověký dvorský hodnostář, stolník) u dvora českého krále Přemysla Otakara II.“³

Založení obce bylo pro celý kraj mimořádnou událostí. Z příkazu krále byla na předem určeném a vybraném místě, jak se říkalo "na drnu", vybudována najednou celá vesnice, i když malého rozsahu. Její vznik je kladen asi do poloviny funkčního období Divíše z Všechrom, tedy do roku 1267.

„Na vyvýšeném místě při západní straně budoucí vesnice byla vybudována obranná tvrz i s kamennou věží a sídlem pro zakladatele. Na místě dnešního památníku padlým byl postaven dřevěný kostelík.“⁴

Dále byl vytyčen hlavní "plac" ve tvaru velkého obdélníka (dnešní náves), kde byly přehrazením dosti hlubokého potoka vybudovány dva rybníky. Kolem návsi byla rozměřena a rozdělena stavební místa pro osadníky. Protože osadníků bylo více než místa kolem, bylo rozhodnuto zahájit současně vyměřování a rozdělování pozemků pro další uchazeče severněji odtud na místě, kde se říkalo Uhrobce (později Ohrobce).

„Obě obce byly založeny vjedno čili najednou, jako jeden celek. Práva, která byla novým osadníkům udělena ihned při založení, byla pro všechny na obou místech stejná, což měl vyjádřit i budoucí název obce - ZVOLE. Pro druhou část Zvole se však vžil název Ohrobce. Název Zvole byl právní výraz tehdejší doby, který v souhrnu znamenal: všechna práva novým usedlíkům udělena.“⁵

Nově vybudovaná obec měla výjimečné postavení mezi okolními osadami rozvíjející se nově zakládaným městečkům. Měla svoji vlastní správu a nepodléhala žádné církevní vrchnosti, podléhala jen pod moc svého zakladatele.

Ke správě obce byl vrchností ustanoven rychtář. Jemu k ruce byli jmenováni dva konšelé z ostatních usedlíků.

Nové obyvatelé obce tvořili vesměs váleční vysloužilci, kteří bojovali v žoldu po boku svého pána tj. pana Divíše z Všechrom pod praporcem bílého trojlistu v červeném poli, erbovním znakem pánů z Říčan.

Celá obec byla chráněna před nenadálým nájezdem nepřítele a před smečkami vlků, které v zimní době táhly krajem a způsobovaly nemalé škody na zvěři i domácím dobytku.

„Dědic Divišův, jeho syn Mladota ze Zvole, obec později prodal a ta se pak roku 1356 stala majetkem Zbraslavského kláštera až do konce roku 1420. Nakonec se Zvole roku 1486 stala součástí panství Břežanského, jehož pánem a dědičným majitelem byl Beneda z Nečtin a Břežan.“⁶

³ Archiv obce Zvole

⁴ Viz. poznámka 3.

⁵ Viz. poznámka 3.

⁶ Viz. poznámka 3

Již v roce 1818 byla za kostelíkem při cestě do Vraného postavena škola s hliněnou podlahou, jednou třídou a bytem pro učitele.

V roce 1894 byla dokončena stavba novogotického kostela sv. Markéty významným architektem Josefem Mockerem.

Až do r. 1865 se chodilo pěšky do okolních obcí i do Prahy. V tomto roce byla zprovozněna paroplavba po Vltavě z Vraného do Prahy. Roku 1884 spojila nová silnice Zvoli přes Břežany s Prahou. Železnice Praha - Vrané - Čerčany byla dokončena a provoz na ní zahájen roku 1898.

„V roce 1907 byla postavená silnice Zvole - Vrané, další rok Zvole - Březová - Oleško, plánována byla silnice Oleško - Davle, která se už neuskutečnila. Konečně r. 1914 byla naše obec spojena s okresním městem Jílové.“⁷

Ještě před sto lety převládaly ve Zvoli, jak na obytných tak na hospodářských staveních, došky (= střešní krytina z vázané slámy). Byla tu i roubená stavení ze dřeva a to jak budovy obytné, tak i stodoly, chlévy, špejchary.

Dominantami obce jsou již zmíněný novogotický kostel sv. Markéty a budova základní školy postavené v roce 1887 a podstatně rozšířena přístavbou v roce 2006. Vzhledu obce dominují dva rybníky, tvořící spolu s alejemi lip náves obce.

Současný pohled na přestavěnou školu přes rybník (za školou je vidět věž kostela sv. Markéty).

⁷ Archiv obce Zvole

3. Předešlý kostelík sv. Markéty

Z archivu obce Zvole se dovídáme, že první kostel byl již v dřevěné formě založen okolo roku 1267 spolu se založením obce Zvole. Nedovídáme se však, jestli byl již tenkrát zasvěcen sv. Markétě. Víme tedy opravdu jen velmi málo. Původní dřevostavba byla několikrát přeměněna. Nejprve regotizována a později barokně přestavěna. Kromě jednoho skromného obrázku z Vranské farní kroniky, který je nakreslen těsně před zbouráním kostelíka, se nedochoval jediný doklad o vzhledu původního kostela. Nutno říci, že se nejednalo o velký architektonický objekt, ale jen o kostelík, který měl sloužit místní komunitě. Nejvíce se tedy dovídáme z Vranské kroniky, ale bohužel jen informace před jeho zbouráním.

Obrázek původního kostela sv. Markéty přefocen z Vranské farní kroniky

„Dne 30. prosince 1875 ohlásil Vranský farář Kříž: ancib: patronátního úřadu v Dolno Břežanech sešlost Zvolského kostelíčka Sv. Markéty. Čtyř nedělní služby Boží ve Zvoli přestaly, pročez byl prosáklý a prolomený a varhánky tlakem stropovým a deštěm pomáčené. Jenom v místních výročních slavnostech odbyty se tam šestkrát služby Boží.“⁸

Dle záznamů z kroniky se tedy můžeme dovědět, že bylo třeba kostela nového, protože byl v havarijním stavu a pro občany bylo nebezpečné v něm setrvávat. Také zde můžeme vyčíst, že kostelík byl pro obec důležitý z náboženského, ale i kulturního vyžití obce.

⁸ Vranská farní kronika od roku 1836

„V měsíci srpnu 1876 přiložil farář Jeho Eminenci v zámku Břežanském 2. Stavební nástin nového kostelíčka ve Zvoli v ceně 8000 zlatých od stavitele Hofmistra ze Smíčkova a jeho polívu pana Novotného z Prahy. Dle těch nástin byl by kostelíček ještě jednou tak velký a přistál by na svém starém místě. Prostor vnitřní 40 metrů čtvercových.

V měsíci dubnu poslal Jeho Eminenci svého architekta pana Doubka do Zvole, aby měřil nástin nového kostelíčka, tento pan vyměřil prostoru přes cestu na práce asi 60 metrů čtvercových v prostorovém vnímání v ceně asi 30.000 zlatých. Velký to ideál, ale skromná skutečnost!“⁹

Z kroniky se dovídáme postupný vývoj při výběru velikosti kostela, architekta i stavitele. Je to jediný zdroj informací o tomto období stavby kostela.

4. Nynější kostel sv. Markéty od počátku výstavby přes konsekraci, až po současnost

„Dne 22. Září počato ve Zvoli kopání základu pro nový kostel.“¹⁰
V blízkosti místa dřívějšího kostelíka, který byl kvůli stavbě a svému havarijnímu stavu zbořen. Peníze pocházely ze čtyř zdrojů, mimo jiné ze sbírky místních farníků a občanů. Kostel byl nakonec postaven podle plánů architekta Josefa Mockera.

„Stavba nového filiálního kostela ve Zvoli pokročila v tom to roce (1893) tak, že mohla na něj již dána býti střecha. A dá Pán Bůh, že příštím rokem již v něm konány budou služby Boží.“¹¹

Dne 20. září roku 1894 byla provedena konsekrace Jeho Eminencí arcipastýřem Františkem de Pauli hrabětem Schonborn, kardinálem knězem Svaté církve římské. Pro místní obyvatele, ale i přilehlé obce to musela být velká událost. Dokládají to i záznamy ve Vranské farní kronice i ve farním věstníku, z kterého se dochovali některé části.

„Dne 20. t. m. slavili jsme u nás slavnost, na niž obec naše nikdy nezapomene a již potomstvo naše povždy žehnati bude. Velkomyslným přičiněním Jeho Eminencí nejdůstojnějšího pána kardinála a arcibiskupa Františka hraběte ze Schonbornů postaven totiž naší chudé vesničce na místě starého sešlého nový velkolepý chrám dle plánu architekta p. J. Mockera v slohu gotickém a v tak ušlechtilých formách, že opravdu srdce plesá při pohledu

⁹ Vranská farní kronika od roku 1836

¹⁰ Vranská farní kronika od roku 1836

¹¹ Vranská farní kronika od roku 1836

na tu novou svatyni. Mohutná věž s hodinami v čele toho chrámu hlásati bude po věky bohumilou štědrost pečlivého arcipastýře, pod jehož patronátem se týž chrám náš nachází.“¹²

Vranská farnost patřila dříve do okrsku Říčanského děkanátu. Říčanský děkanát obhospodařoval konání bohoslužeb ve Zvolském kostele již od roku 1361.

Veškerou slavnost obhospodařoval a připravoval Vranský farář František Serafín Vojta, který i dle kroniky za přísluhy hojného duchovenstva přiměřenou řečí promluvil.

Konsekraci předcházela již den předtím příjezd Jeho Eminence s ostatky svatých, který byl doprovázen v průvodu svých sekretářů. Dle záznamů bylo krásné počasí a zúčastnilo velké množství prostých i vážených lidí z obcí přifařených, ale z jiných sousedních farností.

„Celá obec Zvolská, jakož obce jimiž Jeho Eminence se do Zvole ubíral. Ozdobeny byly hojnými prapory. Ve Zvoli samé zřízeny dvě slavobrány byly. U první slavobrány přivítal Jeho Eminenci jménem obce člen výboru Josef Novák rolník ve Zvoli. Před školou očekávan byl duchovenstvem v hojném počtu se schromaždivším. V níž upravena byla místnost ku přechovávání svatých ostatků. Než na konsekraci v oltář vloženy býti mohly dne následujícího. Ostatky, vloženy byly v připravené místnosti a vykonány před nimi církevní hodinky, jimiž mimo duchovenstvo byli mnozí z osadníků přítomni.“¹³

Jeho Eminence přivezla ostatky třech světců: sv. Jana Nepomuckého, sv. Cecílie a sv. Viktora. Ty to ostatky byly vloženy do oltářní kapsule a při konsekraci vloženy do oltáře samotného. I sám architekt Josef Mocker a řezbář Mráz, který dle návrhu J. Mockera zhotovil pro kostel vnitřní vybavení, se oba zúčastnili konsekrace kostela sv. Markéty.

Při konsekraci byl kostel vybaven i dvanácti bronzovými svícny zasazenými nad dvanácti konsekracími kříži. Bylo koupeno i 6 bronzových svícňů na oltář.

Bohužel dnes tyto svícny již nejsou na svém místě a nikdo Vám neřekne, co se s nimi stalo. Můžeme jen doufat, že zdobí alespoň jiný kostel, ale z větší pravděpodobnosti byly ukradeny nebo za války využity po jiné účely.

Větší štěstí mělo štěstí vybavení kostela, které navrhoval sám architekt J. Mocker. Dle jeho návrhu zhotovil řezbář Mráz. Mezi to patří: gotický oltář, zpovědnice, kazatelna, lavice v lodi i nábytek v sakristii (stůl, židle, klekadlo, skříň a kříž). Vše je vyrobeno z dubového dřeva v jednotném stylu.

Vše zůstalo součástí kostela (snad jen židle ze sakristie chybí). Však kazatelna je z důvodu, který mi nikdo nebyl schopen zodpovědět sesazena ze svého původního místa a nepoužívá se. Místo, kde kazatelna byla, je zakryto stolem. **[4]**

Samozřejmou a významnou hodnotou ve Zvolském kostele jsou varhany. Zásluhou současného varhaníka Jana Tenglera jsou ve velmi dobrém stavu.

¹² Článek z místních novin vlepen ve Vranské farní kronice

¹³ Vranská farní kronika od roku 1836

„V roce 1894 varhany postavila firma Šimon Petr, jako své 82. registrované varhany.“¹⁴ Mnoho let se "muselo šlapat" na pedál, což byla jediná a tedy obvyklá mechanika plnění mechu vzduchem. Po II. Světové válce se pomalu prosazovalo motorické vybavení. Pohon byl ale příliš hlučný. Postupem času byl provoz zmodernizován i ve Zvoli. Poté, co švýcarský motor po půl hodině "shořel", byl nahrazen motorem z bulharského soustruhu.

„V roce 1998 proběhla velká úprava a čištění píšťal, nejen od prachu a špíny, ale i od ptačích hnízd a trusu.“¹⁵

Sv. Markéta již podle návrhu Josefa Mockera má vlastní kostelní hodiny a zvon. Věžní hodiny musí být pravidelně ručně natahovány.**[5]** O pouti 1930 vysvětil arcibiskup Kordac nový zvon, který však v nynější době není používán.

Kostel sv. Markéty neprošel příliš velkými vnějšími změnami. Byla nahrazena původní prejzová střecha v 70. letech 20. Století za plechovou krytinu světlé barvy. Upravena byla ještě v poslední době okna. Z vnější strany je přes ně umístěna jemná drátěná síť tmavé barvy. Tyto sítě byly přidělané památkáři a neruší svým vzhledem velmi zachovalá neogotická okna. Jsou tam z důvodu ochrany před znehodnocením okenních výplní vysklením. **[6]** Výmalba vnitřní prostorů prošla také během let úpravami. Dnes by si také možná zasloužila být poopravena. Kostel svaté Markéty ve Zvoli je kulturní památkou a to nám i připomíná tabulka na levé straně nad hlavním vstupem do kostela osazena v roce 2008.

Ještě nedávno patřil kostel pod Římskokatolickou farnost Vrané nad Vltavou. V současnosti je jediným vlastníkem celého objektu i pozemku pod ním je katolická církev – Římskokatolická farnost Zbraslav-Praha. Bohoslužby se podle vývěsky na dveřích konají každou neděli v 11 hodin. Mimo to se zde konají občas koncerty i Vánoční mše.

Římskokatolická farnost nechala před několika málo lety osadit vnitřní prostory pod střechou vysílači signálu sítě GSM operátorů mobilních sítí. Pro farnost je to určitě velmi finančně výhodná spolupráce. Otázkou je, zdali je to pro kostel správné řešení. A pokud by to tedy byla jen snaha získání prostředků pro vnitřní zvelebení kostela, proč se tyto prostředky tak nevyužívají.

¹⁴ Archiv obce Zvole

¹⁵ Archiv obce Zvole

5. Josef Mocker (22.11.1835 -15.11.1899)

- architekt kostela svatá Markéta

Dílo tohoto plodného a významného českého architekta vzbuzovalo a dosud vzbuzuje zcela protichůdné názory.

Mocker a jeho stavby se staly tak známými, že si jiný obrys nebo jinou střechu patřičné stavby ani už neumíme představit, jak se staly součástí našeho podvědomí. Jsou součástí panoramat, které jsou už částí našeho domova i nás samých. Hlavní výtkou, kterou mu odborníci uštědřili, jsou hlavně jeho restaurátorské práce, postrádají jemný historický přístup. A také to, že památky přestaly být životnými, přestaly být výtvarnými dokumenty. Dokonce se tvrdí, že jeho stavby postrádají duši. Bez ohledu na to, kdy vznikly, se staly jednotnou šablonou architektury.

Věstník Klubu Za starou Prahu se dokonce publikoval: „Josef Mocker získal své vzdělání až po polovině století a byl tím do konce života poznamenán. Byl vzdělaný, nesmírně pracovitý a zanechal po sobě nespočetné množství realizací (rekonstrukcí i novostaveb). Obdivoval stejně čínorodého francouzského tvůrce Viollet le Duca a platil ve své době za největšího znalce gotického tvarosloví. Jeho četná díla byla inspirována téměř filozoficky propracovanou ideologií a podložena mnohem hlubšími, všestrannějšími a podrobnějšími uměleckohistorickými znalostmi než činnost jeho předchůdce. Jen jedno jim chybí – ono impoderabile, ať ho nazýváme pravostí, přesvědčivostí, poezií, výtvarností nebo zmíněným životem a duší. Té mají Mockerovy realizace tolik jako tovární či nádražní haly stavěné v té době. Celé jeho dílo je jakýmsi thanatokratickým panoptikem gotiky. Jsou to mrtvě narozené děti, dekorace a plechové makety.”¹⁶

Josef Mocker byl nesmírně čínorodý a pracovitý; jeho výkresy z pozůstalosti, které jsou uloženy v Archivu Pražského hradu, jdou do tisíců. Je známo, že dokumentace, kterou po sobě zanechal, odpovídá skutečnosti, což by mělo být po postavení stavby obvyklé, ale jen málokterý stavitel, architekt a projektant i v dnešní době na tuto zásadu dbá.

Soukromý životopis tohoto umělce je téměř neznámý; známá jsou především jeho díla.

„Josef Mocker se narodil 22. listopadu 1835 v Citolibech na Lounsku jako syn Josefa a Kateřiny Mockerových. Nejdříve chodil do místní školy. Pak studoval reálku nejdříve v Litoměřicích, pak v Praze. V Praze také studoval na polytechnice a pak od r. 1862 na Akademii výtvarných umění ve Vídni (Akademie der bildenden Künste). Hlavně ho ale jako pedagog ovlivnil rakouský architekt Friedrich svobodný pán von Schmidt, který navrhoval například vídeňskou radnici. V životě Mockerově měl pak po nějakou dobu dost značný vliv. V době Mockerových studií hleděla celá stavařská Evropa směrem k Paříži, jejíž památky, především chrám Notre - Dame novogoticky přestavoval a rekonstruoval francouzský architekt Eugène Viollet-le-Duc (1814 - 1879). I on byl některými svými vrstevníky velice uctíván, ale především následovníky velice tvrdě posuzován za necitlivý přístup k památkám, který byl dokonce srovnáván s jejich destrukcí. Pro Mockera ale byl vzorem.”¹⁷

Schmidt, který byl od r. 1863 pověřen dostavbou a rekonstrukcí chrámu svatého Štěpána ve Vídni, si Mockera oblíbil a tak od r. 1864 vedl Josef Mocker dostavbu věže tohoto chrámu. Už v r. 1865 ho Schmidt doporučil pro dostavbu chrámu svatého Víta v Praze, i když ještě nějakou dobu trvalo, než Mocker toto místo získal. Mezi lety 1863 až 1865 projektoval Mocker přestavbu reálky v ulici Na valech v Litoměřicích.

¹⁶ Článek pro Věstník Klubu za starou Prahu (1/2006)

¹⁷ Článek k 110. výročí umrtí J. Mockera 2009, Pozitivní noviny

Ještě v době studií se Mocker vzdělával na studijních cestách po Rakousku, Bavorsku a v Uhrách. V letech 1869 až 1872 se Josef Mocker stal stavebním inženýrem děčínských hrabat Thunů. V té době také učil stavitelství na hospodářské škole v Libverdě. Tehdy také projektoval gymnázium v Mladé Boleslavi. Bylo to období, kdy se také už zabýval plány rekonstrukcí chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem, ovšem k přestavbě došlo až v r. 1897 pod řízením rovněž Siccardsburgova žáka, vídeňského architekta Augusta Webera (1836 - 1903). Jedna z jeho dalších akcí, kterou provedl na našem dnešním území, byla v r. 1871 stavba hřbitovního kostela svatého Jana Nepomuckého v dnešním Děčíně IV., která byla postavena nad kryptou hrabat Thunů-Hohensteinů na základě plánů architekta Schmidta. Na podzim r. 1871 zemřel tehdejší vedoucí přestavby chrámu svatého Víta Josef Andreas Kranner (1801 - 1871). Na jeho místo byl povolán Josef Mocker. Předpokladem bylo dokončení Krannerových návrhů a úprava gotického chóru. V r. 1873 Mocker zaměřil část objektů, které se měly v souvislosti s přestavbou zbourat, a 1. října 1873 byl položen základní kámen jeho přestavby. Ale dalším předpokladem Mockerovy účasti na stavbě byla stavba trojlodí s průčelím se dvěma věžemi, což byly plány, které Mocker předložil po pětiletém studiu stavby. Do r. 1877 sledoval plány Krannerovy, pak začal po svém. V r. 1873 vyhořel kostel svatého Jáchyma v Jáchymově, tím vznikla i nenahraditelná ztráta, protože při požáru shořel i obraz německého renesančního malíře Lukase Cranacha (1472 - 1553). R. 1874 byl Josef Mocker vyzván k rekonstrukci. Použil obvodní zdi a stavba trvala do r. 1876.

„V r. 1874 se Mocker ujal přestavby zvonice u svatého Jinřicha v Praze na Novém Městě. Stavba trvala do r. 1879.“¹⁸ Přestavba spočívala především v dlátovitém tvaru střechy s nárožními věžičkami, kterýžto tvar měl Josef Mocker v oblibě, a který pocházel z doby císaře Karla IV. Uplatnil ho na více stavbách a podle něj se dokonce usuzuje na Mockerův zásah do stavby. Tento tvar bývá také velmi častým zdrojem někdy velmi tvrdé kritiky. O svém pojetí referoval ve „Zprávách spolku architektů a inženýrů“ v r. 1880. A právě v tomto stylu zrekonstruoval Staroměstskou mosteckou věž v Praze. Přestavba se protáhla od r. 1874 do r. 1878. Staroměstská mostecká věž byla restaurována z obou věží jako první; byla totiž značně poškozena při revolučních bouřích v r. 1848.

„Mezi lety 1874 až 1879 prováděl Mocker rekonstrukci kostela svatého Petra na Poříčí.“¹⁹

V letech 1878 -1886 byla provedena rekonstrukce Prašné brány v Praze, což je stavba, která je jednou z nekritizovanějších.

„Za předlohu posloužila podoba Staroměstské mostecké věže. Mocker dal zhotovit novou dlátkovou střechu s nárožními věžicemi a ochozem a odstranit hodiny ze začátku 19. století. Dílem jeho přestavby je i síťová klenba v průjezdu, stejně jako plastická výzdoba brány, která doplnila zbytky původní výzdoby Rejskovy.“²⁰

¹⁸ Zprávy spolku architektů a inženýrů-1880,

¹⁹ Zprávy spolku architektů a inženýrů 1879

²⁰ Kniha o Praze, Praha 1960

Prašná brána v roce 1856 před pseudogotizací

Prašná brána v roce 2005

Mezi lety 1876 až 1879 řídil přestavbu kostela svatého Štěpána v Praze na Novém Městě ve Štěpánské ulici. Některé neověřené zdroje mluví o práci na tomto kostele s architektem Füsselem.

Je známo, že se Josef Mocker nezabýval pouze architekturou. V r. 1877 navrhl pro probošta Vyšehradské kapituly Mikuláše Karlacha (1831 - 1911) monstranci s figurkou Boha Otce mezi apoštoly Petrem a Pavlem. - Navrhl i mnohé jiné drobnější umělecké předměty, například ozdobný litinový stojan uprostřed kašny na Malém náměstí v Praze na Starém Městě.

V r. 1878 se zúčastnil Světové výstavy v Paříži.

V letech 1879 až 1881 se zabýval plány rekonstrukce plzeňské dominanty - chrámu svatého Bartoloměje; rekonstrukce probíhala do r. 1883.

Mezi lety 1879 až 1881 se zabýval plány rekonstrukce Karolína a úpravou jeho arkýře; projekt byl realizován v r. 1882. Zprávu do „Zpráv architektů a inženýrů“ napsal už v r. 1881.

V r. 1879 prováděl novou stavbu nového proboštsví u svatého Jiří na Hradčanech a mezi roky 1879 až 1883 řídil rekonstrukci Malostranské mostecké věže v Praze.

V r. 1880 se začal zabývat původně románským kostelem svatého Jakuba Většího ve Slavětíně na Lounsku, rekonstrukce probíhala do r. 1881. Ještě v r. 1880 o projektu uveřejnil zprávu ve „Zprávách spolku architektů a inženýrů“.

Po r. 1880 regotizoval okno v západním průčelí kostela svatého Jiljí v Nymburce. Další plánované úpravy chrámu zůstaly pouze ve stádiu projektu.

V r. 1869 vyhořel kostel svatého Bartoloměje v Kolíně. V r. 1881 začal Josef Mocker pracovat na plánech rekonstrukce; ta sama probíhala do r. 1884, avšak po r. 1904 ještě v práci po Mockerově smrti pokračoval architekt Ludvík Lábler (1855 - 1930).

Po r. 1882 se zabýval rekonstrukcí hradu Křivokláta, který předtím několikrát vyhořel. Fürstenberkové, kterým v té době hrad patřil, původně předpokládali, že jej budou obývat. Posouzení rekonstrukce, na které se podíleli postupně vedle Mockera ještě architekti Humbert

Walcher (1865 - 1926) a Kamil Hilbert (1869 - 1933) se opět pohybuje od kladného hodnocení do naprostého odsouzení. Někteří historikové hovoří o citlivé rekonstrukci, někteří právě naopak. V tomto roce se také zabýval úpravou rekonstrukce klenotnice v pražské Loreti.

V r. 1883 prováděl Mocker rekonstrukci Staronové synagogy na Židovském městě v Praze a projektově připravoval plány na rekonstrukci chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře. Vlastní stavba probíhala mezi lety 1884 až 1893 a prováděl ji spolu s architektem Ludvíkem Láblerem. „V blízkém okolí v obci Jakub u Kutné Hory se ujal nedokončené rekonstrukce kostela svatého Jakuba. Loď kostela zrekonstruoval architekt Kranner, Mocker dokončil rekonstrukci věže.“²¹

V r. 1885 zahájil Mocker hned několik rekonstrukcí. Začal přestavbu kostela svatého Petra a Pavla na Vyšehradě v Praze. Chrám svatého Petra a Pavla prošel za své existence různými slohy. Původně románský, za Karla IV. gotický, později renesančně upravený, v 18. století barokně přestavěný a mezi lety 1885 až 1887 mu dal Mocker pseudogotický ráz. Je celkem zajímavé, že Mocker byl tak zapálen pro „své“ období gotiky druhé poloviny 14. století, že speciálně u tohoto chrámu se nevrátil k jeho původní, románské podobě. - Jeho práce dokončil po začátku 20. století architekt František Mikš (1852 - 1924).

V tomto roce zahájil Mocker přestavby kostela svatého Petra v křivoklátské čtvrti Amalín, kostela svatého Bartoloměje v Rakovníku a kostelíku svatého Havla v Radouni na Mělnicku.

V r. 1886 restauroval Zelenou bránu a její předbrání v Pardubicích, zabýval se regotizací kostela Narození Panny Marie v Písku.

V r. 1887 zakoupil pozdější následník trůnu František Ferdinand d'Este (1863 - 1914) zámek Konopiště. Josef Mocker byl vyzván k rekonstrukčním pracím, které trvaly až do r. 1894.

V r. 1879 se staly Královské Vinohrady městem a pochopitelně bylo přáním jejich obyvatel mít vlastní kostel. „V r. 1888 začal Mocker se stavbou kostela svaté Ludmily v pseudogotickém slohu na dnešním Náměstí Míru v Praze - Vinohradech - základní kámen byl posvěcen 25. listopadu, stavba byla dokončena r. 1892 a k vysvěcení chrámu došlo 8. října 1893. Na výzdobě se podíleli mnozí tehdejší čeští umělci. Kostel je považován za velmi zdařilý příklad evropské novogotiky.“²²

V r. 1889 se Josef Mocker zabýval také bránou na hradě Kotnově v Táboře. Zde šlo pouze o zachování zbytků hradu, protože ten byl jinak zcela obětován v r. 1860 průmyslové zástavbě.

Dlátovitou střechou opatřil v r. 1889 Josef Mocker také středověký dům Sokolů z Mor v Lounech, který zrekonstruoval v r. 1890 a kde je nyní lounské muzeum, a také dal dnešní podobu zvonici u kostela svatého Štěpána v Praze na Novém Městě.

V tomto roce také začal spolupráci s historikem Wáclawem Wladiwojem Tomkem (1818 - 1905) a napsali spolu první společné pojednání o Pražské bráně, které vyšlo nákladem města Prahy.

V r. 1890 se stal dne 3. července řádným členem České akademie věd a umění Františka Josefa I.

Mezi lety 1891 až 1892 se podle jeho plánů stavěla pseudogotická kaple Našeho Vykupitele na návsi v Radimi u Kolína.

V r. 1891 převzal po smrti architekta Schmidta přestavbu hradu Karlštejna. O této stavbě se tvrdí, že v důsledku necitlivé přestavby není hrad v seznamu památek UNESCO;

²¹ Zmizelá Kutná Hora, vydavatelství Paseka, Aleš Pospíšil 2009

²² Informace z publikace kostela sv. Ludmily

zde se však můžeme ptát, nakolik Mocker zasáhl do původních plánů Schmidtových a nakolik je dodržel. Záležitost přestavby katedrály svatého Víta byla obsahem jeho života od r. 1872. Na téma katedrály existuje mnoho úvah - od té, že se vůbec dostavovat neměla až po různé úvahy, kam až rekonstrukce měla dojít. Jisté je, že svou přestavbou vtiskl Josef Mocker do našeho podvědomí onu milovanou podobu Hradčan, protože on to byl, kdo podle vzoru například chrámu v Kolíně nad Rýnem navrhl další dvě gotické věže v západní části katedrály. Na druhé straně, kdyby přestavbu dokončil podle svých představ, patrně by byla odstraněna renesanční střecha na původní Parlěrově věži. Bohužel při přestavbě vzaly za své některé významné památky především v přízemí původní věže. Dostavba věži byla oslavena ještě za Mockerova života dne 15. října 1892. Připomínka na architekta Josefa Mockera i jeho následovníka Kamila Hilberta je přímo na katedrále na západním průčelí pod velkou růžicí vpravo dole, kde jsou bysty obou stavitelů od sochaře Jana Štursy (1880 - 1925).

Roku 1892 pokračovala spolupráce s W.W. Tomkem na pojednání Klášter blahoslavené Anežky České. Od r. 1892 až do své smrti pokračoval Josef Mocker v rekonstrukci kostela svatého Vavřince ve Vysokém Mýtě, kterou započal východočeský architekt Gustav Schmoranz (1858 - 1930) a po Mockerově smrti v rekonstrukci pokračovali Josef Podhájský (1858 - 1912) a Mockerův žák Arnošt Živný (1841 - 1913).

Mezi roky 1892 až 1894 vznikla podle Mockerových návrhů na místě někdejšího staršího kostela nová stavba kostela svaté Markěty ve Zvoli u Prahy. V té době se Mocker zabýval projektem přestavby kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech, stavba proběhla v letech 1894 - 1907 a práce řídil architekt Rudolf Štěch (1858 - 1908).

Nová kaple Bolestné Panny Marie vznikla na vrchu Drábov u Berouna v letech 1894 až 1896.

V letech 1893-1896 Mocker prováděl regotizaci kostela svatého Apolináře na Větrově v Praze na Novém Městě.

Mezi roky 1896 a 1897 proběhla regotizace kostela Proměnění Paně v Táboře ve spolupráci s architektem J. Krejčíkem a byl zachráněn kostel Povýšení svatého Kříže na zrušeném hřbitově v České Lípě, jehož rekonstrukce byla dokončena na podzim r. 1897.

V r. 1897 byla Mockerova činnost oceněna tím, že byl jmenován vrchním stavebním radou.

Roku 1898 vypracoval Mocker plány na stavbu nového kostela svatého Prokopa na Žižkově a plány na přestavbu hřbitovní kaple Sedmibolestné Panny Marie v Novém Bydžově.

Zemřel v plné práci na rekonstrukci svatovítské katedrály, Karlštejna i dalších staveb dne 15. listopadu 1899 skoro přesně půl tisíciletí po smrti prvního stavitele Svatovítské katedrály - Petra Parlěře (asi 1332 - 1399). Pochován byl na Vyšehradě.

Není zcela jasné, kdy se zabýval Josef Mocker přestavbou věže kostela svatého Jakuba Většího v Prachaticích. Vypracoval také plány k přestavbě kostela svatého Mikuláše v Jaroměři, ale vlastní stavbu provedl po Mockerově smrti na základě jeho plánů místní

jaroměřský architekt Čermák.

Kostel svatého Prokopa na Žižkově stavěl v letech 1899 až 1903 architekt František Mikš. Podle plánů Mockerových byl rekonstruován také kostel Nanebevzetí Panny Marie v Bavorově.

Vedle příspěvků do „Zpráv spolku inženýrů a architektů“, v němž byl funkcionářem, psal Josef Mocker svá odborná pojednání také do rakouských „Mitteilungen der k. k. Zentralkommission der Baudenkmale“ (Zprávy c. a k. ústřední komise pro zachování uměleckých památek). Získal za svůj život řadu uznání a byl také čestným členem Rakouské akademie věd (Österreichische Akademie der Wissenschaften).

Před deseti lety byla k Mockerově počtě na Pražském hradě velká výstava „Stavitel Katedrály“ a v r. 2001 byla v Citolibeč na Mockerově rodném domě odhalena jeho pamětní deska.

Jen zůstává tedy otázkou, zdali Josef Mocker památkám uškodil, či naopak. Někteří historikové a architekti se radují, že následkům jeho pilné práce zůstal ušetřen například Týnský chrám. Myslím, že dnes je zbytečné polemizovat nad tím, jak by Praha vypadala bez jeho zásahu. Historii nezměníme, kdyby nepřišel Josef Mocker se svojí vizí, mohl by přijít kdokoliv jiný a pozměnit svým smýšlením architekturu zas jinak. Tak tedy nehlobejme nad tím co, už jednou nezměníme, ale soustředme se, aby případné rekonstrukce či zakonzervování staveb, probíhalo šetrněji bez velkého zásahu, který by se vzdaloval od původního záměru.

6. Závěr

Kostel svatá Markéta je jeden z mála menších nově postavených kostelů Josefa Mockera. Přestože byla postavena takto známým architektem není veřejnosti známa. Můžeme se o ní dočíst pouze na turistických internetových stránkách, jako o zajímavém bodu, který můžeme minout při výletě po turistických stezkách. Sama obec Zvole, v které se kostel nachází, nemá ve svém archivu zhola nic o historii tohoto architektonického skvostu. Přestože v historii obce pro samotné občany hodně znamenal a byla to jistě velká čest, že takto známý architekt, již ve své době, postavil takto malé obci kostel. Dokonce ani samotní duchovní, kteří mají nebo měli kostel na starosti nevedli žádné záznamy v průběhu jejich správy kostela. Největší množství informací, ale přesto velmi malé a časově omezené, je uvedeno ve Vranské farní kronice. Kdybychom jí neměly jen těžko bych se dozvěděla i to málo co se v ní nachází. Protože je to stavba velmi mladá a zachovalá, Národní památkový ústav nevedl zatím žádný památkový průzkum. V jeho archivu se nachází jen evidenční list nemovité památky s fotografickou a filmovou dokumentací a prostorová identifikace. Ale o to bylo hledání jakékoliv zmínky o kostelu napínavější.

7. Resumé:

Kostel svaté Márkéty ve Zvoli byl postaven v letech 1892-1894 architektem Josefem Mockerem. Je postaven na místě staršího několikrát přestavěného kostelíčka, který byl pro svůj havarijní stav zbořen v roce 1882. Vranská farnost-Římsko katolické církve si byla vědoma, že by měla nechat postavit kostel v novém, a také o něco větší, protože byl využíván i věřícími okolních vesnic při Zvoli. Kostel sv. Markéty byl stavěn dva roky a architekt pro jeho realizaci byl vybrán Josef Mocker. Peníze na výstavbu pocházely ze čtyř zdrojů, mimo jiné i ze sbírky místních farníků a občanů. Kostel byl slavnostně konsekrován 20. Zářím 1894 Jeho eminencí panem kardinálem a arcibiskupem Františkem hrabětem ze Schonbornu. Při konsekraci byl přítomen i sám architekt J. Mocker. Kostel svaté Markéty je neogotický jednolodní obdélníkovitého půdorysu s polygonálně uzavřený presbytářem a s věží v západním průčelí. Sakristie je na SV straně a dominuje v ose. Kostel je postaven z neomítnutých pálených cihel v kombinaci s kameným soklem a architektonickými prvky. Střecha lodi je sedlová a střecha věže je jehlancová. Původní prejzovou střechu nahradila plechová krytina v 70. letech 20. Stol. Zařízení je soudobé s výstavbou. Všechno vybavení kostela bylo zhotoveno dle návrhů architekta Josefa Mockera. Stavba je památkově chráněna (včetně movitého vybavení kostela).

Kostel je situován v jádru obce Zvole na návsi při komunikaci Vrané nad Vltavou- Zvole. Historie obce Zvole sahá do 1260-1272, kdy byla založena Divišem z Všechrom (nevyšším Trukmanem u dvora krále Přemysla Otakara II.). Při založení obce byla vybudována obranná tvrz s kamennou věží a dřevěný kostelík. Tím je i doložen význam kostela při stavbách nových lidských sídel. Kostel měl neopomenutelnou roli.

Kostel svaté Markéty je zachován a od dob postavení neprošel přestavbou. Změn proběhlo jen několik. Z těch větších: V exteriéru kostela byla změněna střecha a přidána ochrana oken památkáři. V interiéru byla sesazena kazatelna, pozměněna výmalba kostela a odebrání nástěných svícňů nad konsekračními kříži.

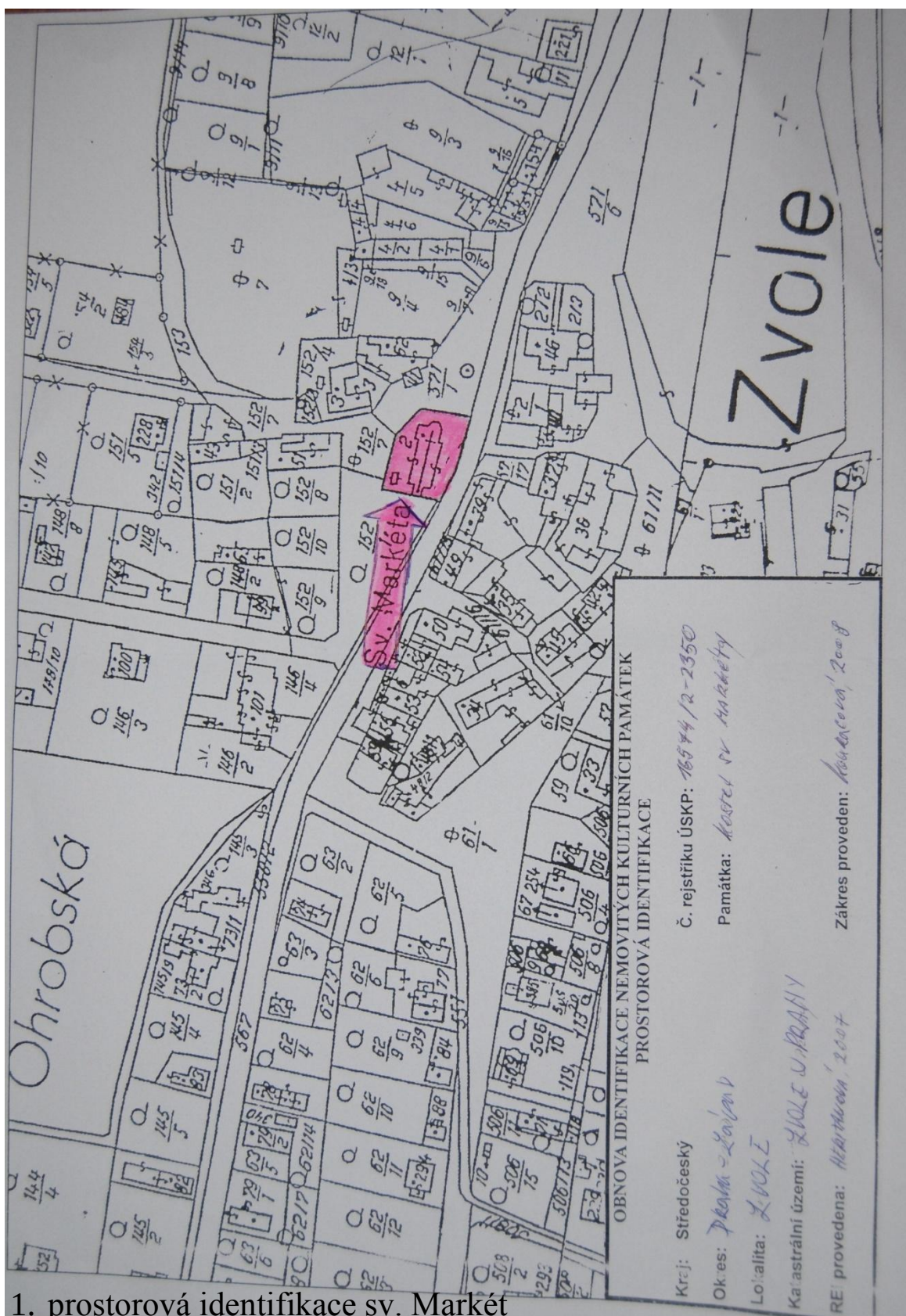
8. Seznam použité literatury, pramenů a zdrojů

- Evidenční list nemovité památky, Národní památkový ústav
- Archiv obce Zvole
- Vranská farní kronika (od roku 1836)
- Článek ve Věstníku Klubu za starou Prahu (1/2006)
- Článek k 110. Výročí úmrtí J. Mockera 2009, Pozitivní noviny
- Zprávy spolku architektů a inženýrů 1880
- Zprávy spolku architektů a inženýrů 1879
- Kniha o Praze, Praha 1960
- Zmizelá Kutná hora, Paseka, 2009
- Informační publikace kostela sv. Ludmily na Nám. Míru, Praha
- ČS. architekt 26, Praha 1989
- V. Birnbaum, Gotické umění, Architektura v dějepisu výtvarného umění v Čechách. Praha 1931
- V. Birnbaum, Chrám sv. Víta, Kniha o Praze I., Praha 1930

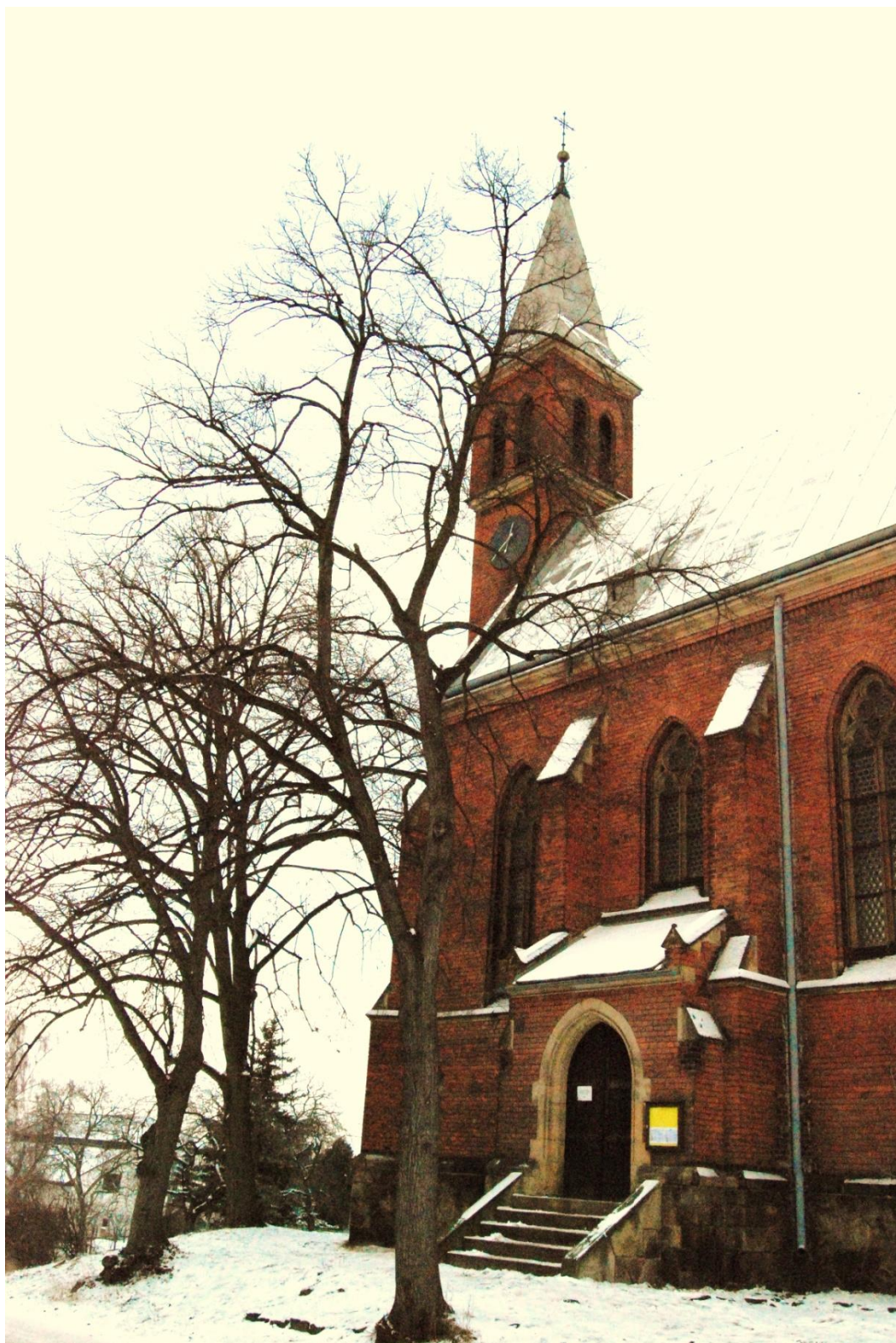
Zdroje použité fotografické a obrazové přílohy:

- Vlastní fotografie exteriéru a interiéru kostela sv. Markéty
- Web. Panoramatické fotografie Prašné brány
- Fotografie z kulturních akcí obce Zvole, na oficiálních webových stránkách obce Zvole
- Sken prostorové identifikace kostelu Sv. Markéty, Národní památkový ústav

9. Obrazová Příloha

1. prostorová identifikace sv. Markét

2. Pohled přes silnici na hlavní vstup (jižní strana)

3. Vstup do věže z čelní západní strany

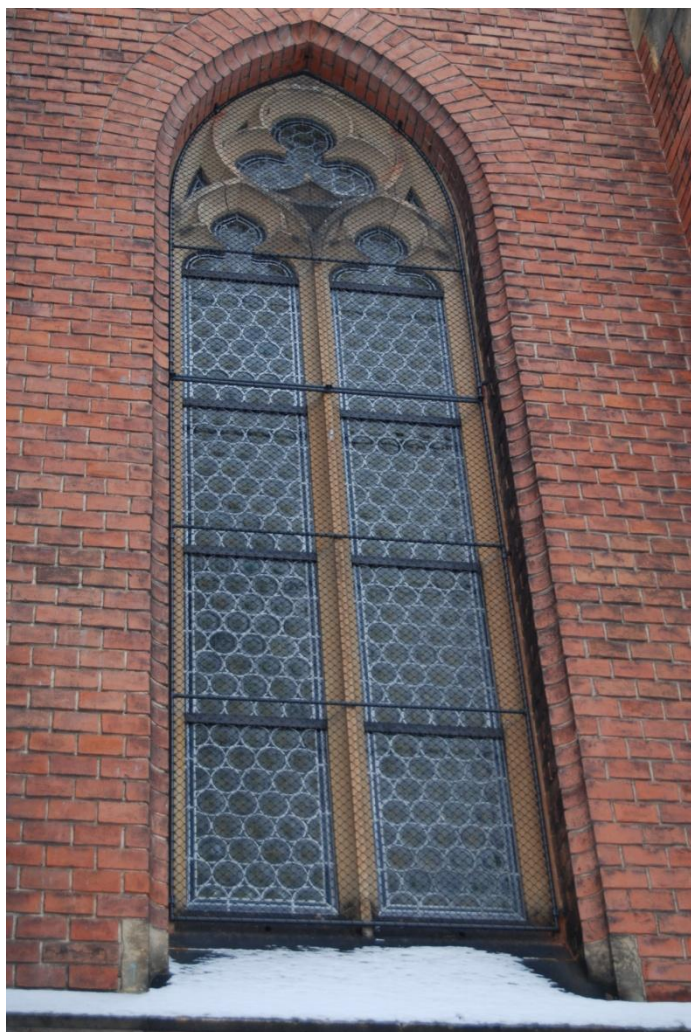
4. Vnitřní prostory kostela- kroužkem je označeno místo, kde byla kazatelna.

5. Hodiny

6. Okno za kryté ochranou sítí

7. Tabulka na levé straně nad hlavním vchodem

Doplňující fotografie:

Vchod do sakristie

Pohled na svatou Markétu přes rybník a školu